

wojewody brzeskiego kujawskiego Władysława Wierzbowskiego. Jej młodszą siostrą była Jadwiga, żona miecznika brzeskiego kujawskiego Stanisława Ciosnowskiego (Czosnowskiego), która po śmierci pierwszego męża poślubiła wojewodzica rawskiego Melchiora Grudzińskiego. O obu córkach kasztelana bydgoskiego wspomniano na s. 270 (bez podania jednak ich imion), ale żadnej z nich nie odnotowano w indeksie. Z kolei Michał Zebrzydowski, ojciec podkomorzyny krakowskiej Anny z Zebrzydowskich ks. Czartoryskiej był wojewodą krakowskim. Nieuprawnione jest zatem tytułowanie jego córki kasztelanką krakowską (s. 327). Równie nieprecyzyjne jest stwierdzenie, że wspomniany na s. 340 (bez podania imienia) syn stolnika krakowskiego Franciszka Korycińskiego i Elżbiety Koniecpolskiej był siostrzeńcem kasztelana krakowskiego Stanisława Koniecpolskiego (zm. 1682). W rzeczywistości matkę młodego Korycińskiego oraz pana krakowskiego łączyło dużo odleglejsze pokrewieństwo – mieli bowiem wspólnego pradziada – zmarłego w roku 1610 Aleksandra Koniecpolskiego, wojewodę sieradzkiego.

Rzecz jasna tych kilka uwag krytycznych nie rzutuje w najmniejszym nawet stopniu na ostateczną, zdecydowaną pozytywną ocenę recenzowanej pracy. W moim przekonaniu, ma ona ogromne szanse na to, aby wejść na dłużej do obiegu naukowego. Z pewnością będą musieli sięgnąć po nią wszyscy historycy, którzy podejmować będą wszelkiego rodzaju badania nad dziejami szlachty koronnej w XVII stuleciu.

ZBIGNIEW ANUSIK
UNIwersytet Łódzki*

Artur Górak, Jan Kozłowski, Krzysztof Latawiec, *Słownik biograficzny gubernatorów i wicegubernatorów w Królestwie Polskim (1867–1918)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2014, ss. 432.

Przedmiotem recenzji jest publikacja *Słownik biograficzny gubernatorów i wicegubernatorów w Królestwie Polskim* autorstwa pracowników naukowo-dydaktycznych Uniwersytetu Marii Curie-

* Wydział Filozoficzno-Historyczny, Instytut Historii, Katedra Historii Nowożytnej.

-Skłodowskiej: Artura Góraka – historyka archiwisty i znawcy administracji Królestwa Polskiego, Krzysztofa Latawca – historyka zajmującego się mniejszością rosyjską na obszarze Królestwa Polskiego oraz Jana Kozłowskiego. Każdy z nich jest autorem wielu ogólnopolskich i zagranicznych publikacji z dziedzin, którymi się zajmuje.

Autorzy w swej pracy przedstawili sylwetki wszystkich cywilnych gubernatorów i wicegubernatorów urzędujących w Królestwie Polskim w okresie od 1867 aż do 1918 r. Noty dotyczące badanej przez nich grupy nie stanowią czystej biografii poszczególnych osób, lecz są jedynie wytycznymi do dalszych, już typowo biograficznych, poszukiwań badawczych.

Pozycja podzielona została na trzy, dość wyraźnie odznaczające się, części. W pierwszej z nich zamieszczono ogólne wiadomości o stanowiskach gubernatorskich, zarys rozwoju administracji lokalnej w Imperium Rosyjskim oraz w Królestwie Polskim od 1867 r. Na tym etapie podkreślono zależności urzędnicze gubernatorów oraz ich zastępców, także ich prawa i obowiązki. Odnotowano również problemy wynikłe w czasie badania źródeł, a dotyczące awansów urzędniczych oraz funkcjonowania rang i ich klas, wojskowych, cywilnych, jak i dworskich. Dla zaznajomienia czytelnika z tematem zamieszczono tabelę prezentując w niej poszczególne rangi i porównano je ze sobą. Następnie podkreślono warunki, które spełniać musiał kandydat na gubernatora bądź jego zastępcę, począwszy od rodzinnych, skończywszy na wykształceniu. Badacze przedstawili wykaz guberni istniejących w Królestwie Polskim wraz z listą osób i okresem sprawowania przez nich urzędu gubernatora bądź wicegubernatora. Na samym końcu omówili państwowe rosyjskie odznaczenia, którymi wielokrotnie nagradzani byli gubernatorzy i ich zastępcy. Ukazali ich znaczenie, wygląd oraz miejsce przypięcia na odświętnym ubraniu, nie zapominając jednak też o orderach pruskich, którymi urzędnicy rosyjscy byli niejednokrotnie nagradzani.

Drugą część pracy stanowią ułożone w punktach, alfabetycznie, noty dotyczące urzędników Królestwa Polskiego, jakimi byli gubernatorzy i ich zastępcy. Zamieszczono w nich imię i nazwisko danego urzędnika pisane cyrylicą, datę i miejsce urodzenia, wyznanie, pochodzenie stanowe, wykształcenie, wszelki posiadany przez niego majątek nieruchomy, małżonki i dzieci, rodziców i dalszą rodzinę, przebieg służby, odznaczenia, wyróżnienia, nagrody, awanse we wszystkich rangach wraz z datami, varia, daty i miejsce

oraz okoliczności śmierci, literaturę i źródła, z której jednak zaczerpnięto wyłącznie informacje interesujące samych autorów.

W trzeciej części zamieszczono wykazy dokumentów, z których korzystano. Podzielono je na źródła archiwalne – zarówno zagraniczne, w szczególności rosyjskie, jak i krajowe – źródła drukowane, dziewiętnastowieczną prasę, źródła epigraficzne oraz opracowania.

Recenzowana pozycja jest bardzo znacząca dla badań dotyczących rosyjskich urzędników administracji Królestwa Polskiego w rozpatrywanym okresie. Brak jest w literaturze przedmiotu publikacji, ukazujących sylwetki postaci związanych z najwyższymi urzędami w guberniach. Praca rzuca zupełnie nowe światło na rosyjskich urzędników w Królestwie Polskim i stanowi swego rodzaju fundament do pogłębionych badań, także biograficznych, nad tą grupą. Sprawujący wysokie stanowiska gubernialne, jak w wielu przypadkach podaje słownik, są niejednokrotnie powiązani z różnymi działami XIX-wiecznej rosyjskiej nauki. Bardzo dobrym rozwiązaniem, zastosowanym przez autorów jest krótka notka biograficzna dotycząca członków rodziny gubernatora – zarówno rodziców, rodzeństwa, jak i żony czy dzieci. Podobnie rzecz się ma, jeśli chodzi o varia. W tej części publikacji zawarte są krótkie informacje na temat działalności pozaadministracyjnej carskich urzędników oraz, niekiedy, wzmianki na temat ich osobowości.

Negatywnym aspektem opracowania jest jednak pewna niestaranność w gromadzeniu informacji dotyczących rosyjskich urzędników. Autorzy w czasie kwerendy materiałów nie dotarli do wielu informacji, które powinni w swej książce zamieścić. Spowodowało to liczne braki w przedstawianych przez nich biogramach. Dodatkowo w adnotacjach osobowych pominięto ich rodzeństwo, które zmarło w dzieciństwie. Czy jest to właściwe? Wydaje się, że nie, bo przecież oni także wchodzili w skład rodziny, z której wywodzili się lokalni urzędnicy. Drugą kwestią jest problem przytaczania przez badaczy daty śmierci danego urzędnika. W pracy zastosowano przyimek „po”, w momencie braku informacji dotyczącej owej daty. Dla dalszych, zazwyczaj regionalnych badań, przydatniejszy stałby się przyimek „przed”, który ustanawiałby górną granicę poszukiwań naukowych. Także wykorzystane źródła i literatura zostawiają wiele do życzenia. Podane w pracy akta wraz z publikacjami, niejednokrotnie odnoszą się wyłącznie do rodziny carskiego urzędnika, nie zaś do niego samego.

Informacje zamieszczone w *Słowniku* podane są w sposób dość szczegółowy, mimo – jak już zaznaczono – bardzo licznych braków.

Publikacja została skonstruowana w sposób systematyczny, z jednej strony łącząc ze sobą po kolei poszczególne zagadnienia, z drugiej zaś przedstawiając w sposób alfabetyczny sylwetki cywilnych urzędników Królestwa Polskiego. Spowodowało to nierówność poszczególnych części publikacji, w sposób jednakże uzasadniony. Książka napisana jest językiem zrozumiałym, a zamieszczone skróty wyjaśniono w drugiej części pracy. Autorzy w czasie przygotowywania swej pracy korzystali nie tylko ze źródeł i literatury dostępnej na terenie kraju. Była ona jedynie dodatkiem. Fundamentem *Słownika* stały się akta rosyjskich archiwów, które niejednokrotnie zostały przez badaczy porównane i poddane analizie. Do wymienionych powyżej dołączono także epitafia nagrobne osób związanych z rosyjską administracją Królestwa Polskiego.

Publikacja autorstwa Artura Górnika, Jana Kozłowskiego i Krzysztofa Latawca mimo pewnych braków warta jest polecenia, szczególnie osobom zainteresowanym, z jednej strony rosyjską administracją lokalną na obszarze Królestwa Polskiego, z drugiej zaś mniejszością rosyjską, której zarówno gubernatorzy, jak i wicegubernatorzy byli przedstawicielami. Stanowi ona także, a może przede wszystkim, ogromne wsparcie dla środowiska naukowego, ogólnokrajowego i lokalnego w dalszych badaniach nad grupą urzędników administracji rosyjskiej sprawujących rządy w guberniach Królestwa Polskiego.

DOMINIKA PŁÓCIENNICZAK

KALISKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK

M. Wołos, *O Piłsudskim, Dmowskim i zamachu majowym. Dyplomacja sowiecka wobec Polski w okresie kryzysu politycznego 1925–1926*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2013, ss. 461.

Mariusz Wołos, profesor Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, jest autorem szeregu prac z zakresu stosunków międzynarodowych i dyplomacji, m.in. stosunków francusko-sowieckich w okresie międzywojennym¹. W la-

¹ Alfred Chłapowski (1874–1940). *Biografia ambasadora Polski we Francji*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999; *Francja – ZSRR. Stosunki polityczne w latach*